

шрифтами однієї гарнітури, без зайвих прикрас у старих традиціях друкування. В основі композиції набірних полос був принцип економії, тому поля навколо тексту — гранично вузькі. За своїм художньо-технічним оформленням рідкісна книга — ціле мистецтво художнього оформлення. Попри усе, книга стала єдиною художньою композицією, у якій гармонійно поєднані всі елементи книги — обкладинка, форзац, фронтиспис, титул, контртітул тощо. Видавці, що друкували такі книги теж прагнули видрукувати художньо привабливі за оформленням, такого жанру видання.

Професорсько-викладацький склад та студенти, які займаються науковими дослідженнями, постановкою проблем та повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів будь-якої поліграфічної галузі мають можливість скористатись цінним джерелом рідкісної книги.

ХУДОЖЕСТВЕННО-ТЕХНИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ РЕДКИХ ИЗДАНИЙ БИБЛИОТЕЧНЫХ ФОНДОВ УКРАИНСЬКОЇ АКАДЕМІЇ ПЕЧАТИ

Выкладываются сведения о редких книгах фонда библиотеки Украинской академии печати конца XIX–начала XX вв.

ARTISTICALLY TECHNICAL FEATURES OF RARE EDITIONS OF LIBRARY FUNDS OF UAD

Information is laid out about the rare books of fund of library of the Ukrainian academy of book-printing of end of XIX–XX c.

Стаття надійшла 05.09.2011

УДК 070.488

О. М. Василюшин

Українська академія друкарства

ІСТОРІЯ ПОЯВИ, СТАНОВЛЕННЯ ТА РОЗВИТКУ ГАЗЕТИ «ВІТЕБСЬКИЙ КУР'ЄР»

Здійснюється спроба дослідження появи та розвитку білоруського тижневика «Вітебський кур'єр», аналізуються основні проблеми та перепони на етапі становлення газети.

Газета, Вітебський кур'єр, редактор, бюлетень, тижневик

Газета «Вітебський кур'єр» («ВК») — одне з найпопулярніших інформаційно-публіцистичних видань у Вітебській області (республіка Білорусь), що функціонує (з перервами) з 1989 р. до сьогодні. Перша газета з однойменною назвою з'явилась у Вітебську в 1906 році. Варто зазначити, що в період революції 1905–1907 рр. у містах Білорусі почалася справжня «газетна

лихоманка», адже до цього у Вітебській губернії монополістом на друковане слово був орган Вітебського губернського правління — газета «Витебские губернские ведомости» (1838–1917 рр.) (у період з 1838 по 1897 рр. і з 1900 по 1905 рр. це була єдина газета, яка виходила у Вітебську).

У квітні 1906 р. купці Ізраїль і Меєр Неймани подали прохання на ім'я губернатора Б. Гершау фон Флотова з проханням дозволити їм видання листка під назвою «Вітебський кур'єр» (перший номер побачив світ 2 травня 1906 року). Газета видавалася форматом 296x219 мм. У ній друкувались інформаційні повідомлення Санкт-Петербурзького телеграфного агентства, замітки, передруковані з інших, переважно, російських газет. Подавалися також найсвіжіші новини, оскільки газета виходила двічі на день: непарні номери під заголовком «Телеграми вечірні», а парні — «Телеграми вранішні». Усього вийшло 37 номерів газети. Останній був надрукований 30 травня 1906 р. (всі випуски зберігаються в Російській національній бібліотеці у Санкт-Петербурзі).

У 1910-х рр. були зроблені спроби відновити видання «Вітебського кур'єра». Зокрема, у лютому 1912 р. з проханням про випуск газети до вітебського губернатора М. Артимовича звернувся дворянин Георгій Михайлович Торбєєв, а в 1913-му — купець Лейба Мойсейович Рубановський. Проте номерів, які б датувалися 1912–1917 рр., немає ані в Національному історичному архіві Республіки Білорусь, ані в Російській національній бібліотеці, де зберігаються всі періодичні видання, які виходили на території колишньої Російської імперії.

Зрештою, після 83-річної перерви, газета знову з'явилась у Вітебську. Восени, 1989 р., фотожурналісти Володимир Базан і Ігор Лейкін вирішили випускати газету про культурне життя міста під назвою «Вітебський кур'єр». Обласний комітет партії, який був засновником єдиної обласної газети «Віцебскі рабочы», що виходила з листопада 1917 р., не особливо бажав появи нового видання. Саме тому було організовано громадський комітет сприяння «Вітебському кур'єру», до складу якого ввійшли відомі в місті і республіці діячі культури: Давид Симановіч (член Союзу письменників), Ігор Тішкін (археолог підприємства «Белреставрация» і ініціатор створення клубу любителів старовини «Узгор'є»), Юрій Родіонов (доктор наук, професор, завідувач кафедри Вітебського педінституту), Олександр Гвоздіков (скульптор, голова Вітебського відділення Союзу художників СРСР) та ін. На засіданні вони прийняли ухвалу про доцільність створення у Вітебську щотижневика «Вітебський кур'єр», в якому б висвітлювалися проблеми культурного життя міста. Творці «ВК» основним напрямом газети вибрали пропаганду досягнень літературного, музичного і театрального життя міста, а також народної та самодіяльної творчості. Були визначені основні рубрики і теми публікацій, які пройшли узгодження з чиновниками відділу пропаганди й агітації обкому КПБ (журналісти змушені були пообіцяти, що газета не пропагуватиме «політичні погляди неформальних

об'єднань»). Бюро обкому партії дозволило видавати не газету, а бюлетень «Вітебський кур'єр».

Нульовий номер інформаційного бюлетеня з'явився 30 грудня 1989 р., а його засновником виступив міський центр культури. Восьмиполосний двоколірний випуск форматом А3 був надрукований у Вітебській укрупненій друкарні імені Комінтерну тиражем чотири тисячі екземплярів (видання до друку підготували Володимир Базан, Ігор Лейкін та Сергій Никоноров). Ціна нульового номера становила 30 копійок (для порівняння, газета «Віцебскі рабочы» коштувала тоді дві копійки).

На першій сторінці бюлетеня повідомлялося про те, що всі кошти від продажу випуску перечислювалися на рахунок Республіканського дитячого гематологічного центру. Після виходу нульового номера «ВК» його творці протягом півроку вирішували питання, пов'язані з подальшим існуванням газети. Перший номер «Вітебського кур'єра» вийшов 9 червня 1990 року. Ціна видання, кількість сторінок у ньому, а також засновник залишилися без змін. Головним редактором газети співробітники редакції обрали Володимира Базана. У першому ж номері журналісти «ВК» спробували привернути увагу громадськості до економічних, соціальних і моральних проблем суспільства, не боялися критикувати міську владу за недоліки в її роботі. Тираж другого і подальших номерів газети був збільшений удвічі і досяг восьми тисяч екземплярів. Саме у «Вітебському кур'єрі» в 1990 р. вперше серед вітебських газет з'явилися статті про загрозу СНІДу, проблеми білоруської рок-музики тощо. Також були опубліковані інтерв'ю з опозиційним депутатом Верховної Ради БРСР Сергієм Наумчиком, митрополитом Філаретом, іншими відомими політиками і громадськими діячами, які висловлювали свою точку зору на події, що відбуваються в країні. Багатьом функціонерам Вітебського обкому КПБ така поведінка газети не подобалася. Дійшло навіть до того, що директор друкарні імені Комінтерну отримав з облвиконкому вказівку не друкувати 18-й номер «Вітебського кур'єра» до його реєстрації. Проте тоді, згідно із законодавством, для реєстрації всіх газет був відведений термін до 1 січня 1991 року. Закрити «ВК» не вдалося.

Засновник «Вітебського Кур'єра» — міський центр культури — лише спочатку сприяв у виданні газети. Незабаром журналістському колективу, на відміну від колег з інших редакцій, довелося перейти на повний господарський розрахунок. Редакція отримувала кошти на видання газети виключно від реалізації номерів «ВК». У перші два роки існування реклама на сторінках бюлетня була рідкістю. Однак, незважаючи на економічні труднощі, газета продовжувала існувати.

5 січня 1991 р. на першій сторінці, відразу під «шапкою» (назвою), з'явився напис «Щотижнева міська газета». Таким чином, «Вітебський кур'єр» з інформаційного бюлетеня міського центру культури перетворився на повноцінну газету. У 1991 р. її тираж збільшився до 10 тис. екземплярів. Незважаючи на всі зусилля редакції, коштів на видання газети катастрофічно

не вистачало. У січні 1992 р., співзасновником «ВК» стала вітебська виробничо-комерційна фірма «Сафід». Та вже в листопаді, опинившись на межі банкрутства, вона змушена була відмовитися від фінансування тижневика.

Згодом фінансову допомогу газеті запропонувало мале комерційне підприємство «Сузор'є». 27 листопада 1992 р. «Вітебський Кур'єр» отримав у Міністерстві інформації Республіки Білорусь нове свідоцтво про реєстрацію. Весною 1995 р. співзасновником газети став вітебський кооператив «Майстер», після чого вона була перереєстрована під назвою «Вітебський кур'єр-М» (та вже у березні 1996 р. «Майстер» відмовився від права на заснування газети). 25 листопада 1996 р. видання знову пройшло перереєстрацію, зберігши назву «Вітебський кур'єр-М» і єдиного засновника — колектив редакції. У цей час газета друкувалася на 8 і 12 смугах формату А3. Останній 12-смуговий номер газети побачив світ 27 вересня 1996 р., після чого тижневик став друкуватися на восьми сторінках формату А2.

У 1995 р. редакція отримала грант Білоруського фонду Сороса, на гроші якого було придбано комп'ютерне та інше устаткування, що дозволило самостійно виготовляти оригінал-макети номерів. Проте незабаром Білоруський фонд Сороса був закритий.

6 січня 2006 р. підприємство «Белпошта» раптово розірвало договір на розповсюдження газети і редакція змушена була своїми силами доставляти видання передплатникам. «Поки у нас будуть кошти і сили, ми робитимемо все можливе, щоб наші переплатники отримували видання, — відзначив В. Базан. — Хоча передбачити подальший розвиток ситуації зараз неможливо. Ми не виключаємо і наступних кроків по відношенню до нашої газети. Наприклад того, що Вітебська обласна друкарня відмовиться нас друкувати» [4]. Відчуття не підвели головного редактора і зовсім скоро, 22 березня 2007 р., вищезгадана друкарня відмовилась укладати угоду з газетою, а за кілька днів від «ВК» відвернулися друкарні Польцька та Орші. Тож поки не владнали всі організаційні та фінансові питання, один номер довелося друкувати на принтері, а номери, які не вийшли вчасно — у зменшеному форматі [3].

Після того, як Володимир Базан відмовився підписувати документи на перереєстрацію ЗАТ «Видавничий дім «Вітебський Кур'єр» і, відповідно, газети «Вітебський кур'єр-М», у серпні 2008 р. акціонерне товариство фактично було закрито владою. Оскільки В. Базан був утримувачем 30% акцій, його дії створили непереборні перепони для роботи цього акціонерного товариства: згідно зі Статутом ЗАТ, перереєстрація і внесення змін до Статуту можуть бути прийняті при кворумі 75% акцій, а отже, один В. Базан може блокувати будь-які дії з перереєстрації. Що він і зробив. Зрештою, за численні прогули Базан був звільнений директором ЗАТ «Видавничий дім «Вітебський кур'єр» Жанною Поповою. Інші акціонери, окрім депутата міської ради Ольги Карач, у буквальному розумінні самоусунулися від ведення справ в акціонерному

товаристві, заявивши: «Ми заважати не будемо, але і допомагати теж». По суті це означало закриття ЗАТ.

Тимчасовим редактором спочатку став Володимир Івашкевіч [1], а згодом — Олег Борщевський [2]. Ольга Карач зібрала ту команду, яка працювала над «Вітебським кур'єром-М» і запропонувала їм продовжувати роботу. Газета була знову зареєстрована, але вже в Росії, що вирішило певні проблеми (зокрема з друком: газети з російською реєстрацією російські друкарні друкують набагато дешевше, ніж з білоруською). У пошуках редактора команда звернулася до Костянтина Северинця, відомого у Вітебську журналіста, проте той відмовився.

Перший номер оновленого «Вітебського Кур'єра» вийшов 18 вересня 2009 р. під редакцією Олега Вадимовича Борщевського. З листопада газета виходить щочетверга в неперервному режимі форматом А3, має 12 смуг (на першій і останній застосовуються елементи зеленого кольору). 80–90% матеріалів газети — власного виробництва. Початковий тираж становив 1000 екземплярів, з березня 2010 р. збільшився до 10 тисяч.

19 січня 2010 р. у видання з'являється аккаунт у соціальній мережі Facebook, а 22 березня 2010 р. подібна подія відбулася і в Twitter. Газета і її читачі отримали шанс залишатися на зв'язку навіть у складних ситуаціях.

5 липня 2010 р. раптово зникає сайт «Вітебського кур'єра», розташований на хостингу Вітебської філії Белтелекому [5]. Експерти вважають, що це результат дії нового указу Президента Білорусі Олександра Лукашенка про зачистку Інтернету — «Про заходи з вдосконалення використання національного сегменту мережі Інтернет». І хоч Вітебська філія Белтелекому стверджувала, що видалення сайту було наслідком заявки замовника (в даному випадку засновника видання), що не відповідає дійсності, нове місце й адресу в білоруському сегменті Інтернету провайдер надати відмовився. 10 липня 2010 р. сайт незалежної газети відновив свою роботу за новою адресою, поза межами Білорусі (<http://www.vitebsk-kurier.info>).

Незважаючи на всі перепони, які місцева влада намагається створювати «Вітебському кур'єру» (перехоплення та конфіскація тиражів, заборона продажу, відмова в аренді приміщення тощо), тижневик продовжує користуватися небувалим попитом, а правдиві, завжди гостроактуальні та неупереджені журналістські дослідження допомогли недержавній газеті зайняти свою, особливу, нішу серед інших видань Білорусі.

1. Вітебський Кур'єр. — 2008. — № 3 (1351). — 13 трав. 2. Вітебський Кур'єр. — 2008. — № 5 (1353). — 20 трав. 3. «Витебский курьер» будет выходить [Электронный ресурс]. — 2007. — 2 апр. — Режим доступа: www.URL:http://www.charter97.org/rus/news/2007/04/02/vk. 4. Редакция газеты «Витебский курьер М» начала распространение издания собственными силами [Электронный ресурс]. — 2006. — 18 янв. — Режим доступа: [www.URL: http://bdg.by/news/news.htm?81160,30](http://bdg.by/news/news.htm?81160,30). 5. Серабро С. Белтелекам: сайт «Витебского курьера М» зачистили владельцы [Электронный ресурс]. — 2010. — 8 июля. — Режим доступа: [www.URL: http://news.vitebsk.cc/2010/07/08/beltelekam-sayt-vitebskogo-kurera-m-zachynili-wlasniki](http://news.vitebsk.cc/2010/07/08/beltelekam-sayt-vitebskogo-kurera-m-zachynili-wlasniki).

**ИСТОРИЯ ПОЯВЛЕНИЯ, СТАНОВЛЕНИЯ И РАЗВИТИЯ
ГАЗЕТЫ «ВИТЕБСКИЙ КУРЬЕР»**

Осуществлена попытка исследования появления и развития белорусского еженедельника «Витебский кур'ер», проанализированы основные проблемы и преграды на этапе становления газеты.

**HISTORY OF APPEARANCE, BECOMING AND DEVELOPMENT
OF NEWSPAPER «VITEBSK COURIER»**

The attempt of research of appearance and development of the Byelorussian weekly «the Vitebsk courier» is carried out, basic problems and barriers are analysed on the stage of becoming of newspaper.

Стаття надійшла 11.11.2011

УДК 94(477)

Н. Г. Маслій

Львівський національний університет ім. Івана Франка

ВОЛОДИМИР БАРВІНСЬКИЙ ТА ЙОГО РОДИННЕ ОТОЧЕННЯ

З'ясовуються місце та роль родини Барвінських в історії українського національного руху ХІХ ст., досліджується вплив родинного оточення на формування світогляду Володимира Барвінського, здійснюється огляд біографічних відомостей, зокрема представників цього роду, які мали безпосередній вплив на світогляд Володимира.

Біографія, родинне оточення, світогляд, Громада

Серед діячів національного відродження українців Галичини другої половини ХІХ ст., які у кожній галузі своєї діяльності були видатними та заслуженими перед народом, можна виокремити Володимира Григоровича Барвінського (1850–1883) — активного суспільно-громадського діяча, історика, соціолога, літературного критика, перекладача, письменника, поета, блискучого публіциста, редактора журналу «Правда» і газети «Діло», одного із засновників «Просвіти», організатора народних віч у Галичині і зрештою свідомого патріота українського народу, який все своє, хоча й доволі коротке*, життя присвятив високій ідеї — служінню своєму народові. Він писав: «Не може бути гарним таке жите, де чоловік жиє тільки для себе і для власної вигоди, для непорухливого супокою. Кожний повинен вносити частину свого життя — у загальне жите, частину свого добра — в загальне добро, частину своєї праці — до загальної праці, і тільки працюючи для добра загалу, бажаючи щастя других — повинен і може бути також сам щасливий» [2, с. 82].

Родина Барвінських — одна з найдавніших в Україні. Про її найвизначніших представників можна знайти достатньо літератури та джерел, однак дослідження повного родоводу всіх представників наразі немає. Багато імен, що носили прізвище Барвінських, залишаються маловідомими і потребують дослідження. Вихідцем з цього давнього роду є Володимир Григорович Барвінський, життєвий і творчий шлях якого наразі досліджений уривчасто і поверхнево. Це і стало однією з причин нашого зацікавлення цією темою та бажання докладнішого вивчення питання формування світогляду Володимира Барвінського.

Ознайомлення з літературою про історію ХІХ ст. та спогадів представників цього періоду, низкою статей Володимира Качкана та Стефанії Павлишин про родину та братів Барвінських, а також з рукописними матеріалами з фонду відділу рукописів Львівської національної наукової бібліотеки України ім. В. Стефаніка про членів родини Барвінських дає підстави стверджувати, що

* Володимир Барвінський прожив не повні 33 рок.